

מראי מקומות- בבא מציעא נ"ד

דנח' אם חומש מעכב או לא. וכ' בהערות להגרי"ש דלולא דברי רבי היינו אומרים דודאי נח' ר"א ור"י אם חיישינן לפשיעותא או לא, וכדמסיק, אלא כיון דחזינן דר' יהושע מחמיר אפי' טפי מרבי, וס"ל דאפי' בשבת מעכב, א"כ ס"ד דמעכב מעיקר הדין, וע"ז דחה הגמ' דאעפ"כ יכולין לומר דנח' באם חיישינן לפשיעה.

(ד) **תרומה אינה משתלמת אלא מן החולין-** פרש"י, זר האוכלה בשוגג. וע' ברמב"ם (תרומה י', י"ח) דכ' "כל האוכל תרומה בין בשוגג בין במזיד אינו משלם אלא מן החולין המתוקנים וכו'". וכ' המשנה למלך שם דשי' רש"י א"ש, שהרי הדין דצריך לשלם מן החולין הוא משום שהתשלומין תרומה, ולכן צריכים להיות חולין המתוקנים לתרומה, אבל דברי הרמב"ם צ"ע, כיון דהאוכל במזיד אין התשלומין נעשין תרומה, א"כ למה צריך להיות התשלומין חולין הראויין להיות תרומה, וצ"ע.

(ה) **אלא מן החולין- פרש"י,** דהיינו מעות או בגדים שוה כסף. אולם כ' השטמ"ק בשם הראב"ד דחולין היינו שלא מן הלקט שכחה או פאה, או הפקר, או מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, או מ"ש והקדש שלא נפדו, משום דצריך להיות דבר שראוי להיות תרומה. וכ' הריטב"א ישנים דהגם דלשון "חולין" א"ש טפי לפי הראב"ד, אבל כ' דהעיקר כפרש"י. וע' בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (מכתב בסוף הספר, עמ' 160) שכ' לבאר המח' רש"י והראב"ד (והוא ביאר כדעת הראב"ד בשי' הרמב"ם), דרש"י ס"ל דשאלת הגמ' הוא אם החומש ג"כ נעשה תרומה כמו הקרן, ולכן השאלה הוא בנוגע אם יכול לשלם ע"י דברים אלו שאינם שייכים להיות תרומה. וע"ז שפיר העיר תוס' שהי' יכול להביא ראי' הא דמשלם חומש לחומשו דע"כ נעשה תרומה. אבל לפי הראב"ד, זה לא הי' שאלת הגמ', דזה הי' פשוט דהחומש ג"כ נעשה לתרומה, ולכן הי' פשוט דאין שייך לשלם ע"י מעות או בגדים

(א) **או דלמא ארבעה בחמשה פריק וחומש מעכב-** הק' תוס', הא אי' לקמן דיכול לחלל אף שוה מנה הקדש על פרוטה, ומסתמא אף במעשר כן, וא"כ למה אינו יכול לחלל המעשר והחומש על פרוטה. ותי' דאה"נ, אבל זהו רק אם מזכיר החומש בהדיא ואמר שיהי' הכל מחולל על הפרוטה, אבל בסתם לא. אולם ע' בתוס' בגיטין (סה. ד"ה ואמה) דכ' דלמ"ד דאף בחומשו פרוטה, באמת לא מהני לחלל שוה מנה על פרוטה. וע' בקהלות יעקב (זרעים כ"ב) דנתקשה בביאור דברי התוס' כאן, דמה שייך לחלל הכל על פרוטה, מה שייך שם "חומש" שם, הרי אין כאן סכום חומש של הקרן, שהרי אין הדמים דמי הקרן בכלל, אלא מחללין הכל על שוה פרוטה, ואיך שייך לומר דשילם החומש. וביאר דהדין דצריך לשלם חומש אינו דמשלם חומש של הקרן, אלא הדין תשלומי חומש היינו דחומש של מה שהוא משלם צריך להיות לו דין חומש. וא"כ, נמצא כשמחלל כולו על פרוטה, נמצא דחומשו הוא חומש של הפרוטה. ועפ"ז תי' מה שג"כ הי' ק' לו, לפי מה דקיי"ל דחומש אינו מעכב, א"כ לכאור' אין שייך החומש לדיני חילול כלל, וא"כ איך מחללין גם החומש ביחד עם הקרן על הפרוטה, הרי לכאור' זהו חיוב חדש שאין שייך כלל להמעשה חילול, וא"כ מה שייך לומר דיהי' נתחלל עם הקרן על פרוטה. וע"פ הנ"ל תי' דאי"ז שייך להדין חילול כלל, אלא זהו גופא השיעור חומש, ושפיר יכול לשלם כולו בפרוטה, וחומש של הפרוטה נחשב להחומש.

(ב) **הדמאי אין לו חומש ואין לו ביעור- פרש"י,** בשנה שלישית שנצטוו ישראל לבער כל מעשרותיהם מן הבית, וכו'. וכ"כ רש"י בסנהדרין (יא:), ותמה עליו היד רמ"ה שם, דהא באמת הוי שנה רביעית ושביעית.

(ג) **לימא כתנאי, נתן את הקרן ולא נתן את החומש, וכו'- ק',** לכאור' בפשוטו מחלקותם לענין אם חומש מעכב או לא, וא"כ למה צריך להביא הא דרבי דנראין כדי להוכיח

דבהקדש מוסיפין חומש על חומש רק פעם א', ורק בגזל מוסיפין חמישיות הרבה עד שיתמעט בפחות מש"פ (ולא כ' הדין בתרומה, וע' ברמב"ם [תרומות י', ט"ו] דכ' דגם בתרומה מוסיף חומש לעולם). אולם ע' הרש"ש דחולק ע"ז וס"ל דבין בגזל, ובין בתרומה, ובין בהקדש, לעולם מוסיפין חומש על חומש עד שיתמעט בפחות מש"פ.

(י) **ומועלין בה- פרש"י דלא אפשר לאוקמה, א**

משום דלא במעילה משתעי קרא, (ב) דאפי' לית גבה כל הני, מ"מ שייכא מעילה לענין הקדש. ובפירוש קו' השני, כ' המהרש"א דאולי ה' קים ל' לרש"י דאית מקום בש"ס שיש מעילה בקדשים קלים, ומה שהק' ר"א בשלמא כולה לשמים, היינו משום דלא חש להאי קושיא דקק"ל נמי אית בהו מעילה [וצ"ע בדיוק כוננתו בזה]. אולם תמה הפני יהושע, דהא משנה מפורשת היא דאין מעילה בקדשים קלים אלא באמורים לאחר שנזרק הדם, דתו לא הוו קדשים קלים. והוא ביאר דקו' רש"י הוא ממש קו' הגמ' דבסוף הקדש נמי שייך מעילה.

(יא) **דלמא לענין חומש קאמרת- פרש"י, הך**

מעילה לאו לענין מעילה ממש קאמר, אלא חומש. והק' הריטב"א, אם הברייתא מיירי בחומש, ליתני חומש, ולמה קתני מעילה. ועוד הק', איך ס"ד דמיירי במעילה, הרי הפסוק אינו מדבר אלא בחומש (ובזה כבר כ' רש"י ותוס' דהו"מ למפרך כן). ולכן הוא ביאר דבאמת הברייתא מיירי בין במעילה בין בחומש, ומעיקרא ס"ד דמעטים קק"ל וסוף הקדש מתרוייהו, בין ממעילה ובין מחומש, והדר אמרי' דדלמא לא ממעטי' סוף הקדש אלא מחומש ולא ממעילה, וה"ק, תחלת הקדש וכולה לשמים איכא תרתי, מעילה וחומש, למעוטי סוף הקדש דאית בי' מעילה ולית בי' חומש, ולמעוטי קק"ל דאית בהו חומש ולית בהו מעילה.

וכדו'. אלא דשאלת הגמ' ה' לגבי דברים שהן ממין שיכול להיות תרומה, אלא דנתמעטו מצד קדושתן מלהיות תרומה, האם יכול לשלם בהן או לא [ומשמע מדבריו דאם באמת ה' שייך לשלם דברים אלו דבאמת יהיו נעשין לתרומה, שהרי זה פשוט דהחומש נעשה לתרומה]. ולכן לא ה' הגמ' יכול להביא רא' מהא דמשלם חומש לחומש, דאי"ז רא' כלום לנידון דידן, שהרי כיון שנעשה תרומה, ודאי משלם חומש לחומש, ואי"ז שאלה של הגמ' כלל.

(ו) **קין וחומש מן החולין והקין דמי תרומה-**

פרש"י שהקין שבא מחמת כפל של קנס גניבה משלם נמי דמי תרומה, כלומר מעות כמו שנמכרת תרומה בשוק. ודייק מזה התוס' יו"ט (תרומות ו', ד') דס"ל לרש"י דשני הקרנים משלמים שויות של תרומה, רק דקין א' צריך להיות מדברים הראוים להיות תרומה, וקין השני יכול להיות מעות. אולם ע' בתוס' רעק"א שם (מ"ד), שהביא שהמל"מ (תרומות י', י"ח) דייק מהר"ש דס"ל דהקין שצריך להיות משלם מחולין, צריך להיות גם השויות של התרומה כאילו ה' חולין, ורק הקין השני, דמשלם מעות, יכול לשלם דמי תרומה בלבד.

(ז) **עד שיתמעט הקין פחות מש"פ- הק'**

הריטב"א ישנים, למה אין מביאים רא' מכאן למ"ד לעיל (נג'): דתלוי באם יש בו שוה פרוטה, ואינו תלוי אם יש בחומשו שוה פרוטה. ות' א) דכוונת הגמ' לומר עד שיתמעט הקין עד כדי כך שאין שוה פרוטה אף בחומש. (ב) רק גבי מעשר ס"ל דאין בחומשו, דהמיעוט שם כתיב אצל חומש, אבל בגזל שפיר י"ל דתלוי בו ולא בחומשו.

(ח) **ואחד הסך- פרש"י, דסיכה כשתיי, מדכתיב**

ותבא כמים בקרבו וכו'. והק' הריטב"א בשם ר"ת, דהא קרא זה אינו אלא אסמכתא בעלמא, והביא ר"ת מהספרי דדריש מ"וגם" לרבות את הסך. ועוד כ' דדין זה דסיכה כשתיי אינו אלא בתרומה, אבל בשאר איסורי אכילה ושתיי סיכתם מותרת, ואפי' כדרך הנאתו.

(ט) **מה כסף ערכו מוסיף חומש, אף כסף חומשו**

נמי מוסיף חומש- כ' המהר"ם שי"ף